

school specifiek zorgplan 2016 – 2020

**ABBS Meander
Brunssum**

Inhoud

Leerlingenzorg: kaders	blz. 3
Organisatie leerlingenzorg	blz. 5
Zorgroute	blz. 7
Ontwikkelingsperspectief	blz. 9
Trajectbegeleiding	blz. 12
OGW / HGW	blz. 13
Passend toetsen	blz. 15

Leerlingenzorg: kaders

Onze leerlingenzorg vindt plaats binnen de kaders van de wet Passend Onderwijs, het zorgplan van het Samenwerkingsverband Heerlen e.o. en de wijze waarop Movare invulling geeft aan passend, boeiend en opbrengstgericht onderwijs.

Handelingsgericht

Wij gaan uit van de onderwijsbehoeften van onze leerlingen en proberen hier zo goed mogelijk op af te stemmen. Dit trachten wij zowel op macro-, als meso- en microniveau. Zo stemmen wij zo goed mogelijk af op wat de school met dit team en deze populatie nodig heeft om als school door te ontwikkelen en verantwoord kwalitatief goed onderwijs te verzorgen. In de groepen wordt het aanbod afgestemd op de sterke en zwakke punten van elke groep als geheel. Daarbinnen wordt eveneens rekening gehouden met de individuele behoeften van elke leerling afzonderlijk. Alvorens te kunnen afstemmen worden alle verkregen data nauwkeurig geanalyseerd.

Opbrengstgericht

Het afstemmen van ons onderwijs op de onderwijsbehoeften van de school, groepen en leerlingen is voortdurend gericht op het verbeteren van de vorderingen van de leerlingen. Hiervoor stellen wij hoge doelen, analyseren wij systematisch onze toetsresultaten en volgen we nauwkeurig de vorderingen van de leerlingen. Tevens reflecteren wij regelmatig op de lessen en geven wij expliciet aandacht aan het geven van effectieve instructie.

Preventie

Goed onderwijs is de krachtigste factor m.b.t. zorgpreventie of anders gezegd het voorkomen van problemen. De professionaliteit van de leerkrachten is bij deze zorgpreventie van zeer groot belang. Effectieve instructie en klassenmanagement, een goed pedagogisch klimaat en positieve grondhouding zijn daarbij gevraagd. Een goed contact met de peuterspeelzaal speelt hierbij ook een grote rol, zodat de leerlingen gelijk bij aanvang van hun schoolloopbaan de juiste begeleiding krijgen.

Samenwerking met externe partners

Om onze kinderen zo goed mogelijk te kunnen begeleiden bij hun ontwikkeling werkt onze school samen met externe partners:

- peuterspeelzaal Pimpeloentje
- buitenschoolse opvang Humanitas
- Onderwijsbegeleiding & Ontwikkeling Movare

- Zorgadviesteam
- Centrum voor Jeugd en Gezin
- Gemeente Brunssum, toegang Jeugd
- Bureau Jeugdzorg
- Bureau voortijdig schoolverlaten
- Schoolarts
- Wijkagent
- Virenze
- Adelante
- Gastenhof
- Nova Zorg
- Xonar
- Lionarons
- Ambulante begeleiding vanuit de REC's.

Samenwerking met ouders en leerlingen

Bij de begeleiding van leerlingen betrekken wij ouders zo goed mogelijk en vragen hen mee te denken in het proces. Ook vragen wij de leerlingen aan te geven wat hen kan helpen in hun ontwikkeling. Binnen dit proces proberen wij te zorgen voor een zo optimaal mogelijke afstemming tussen thuis en school. Deze afstemming is ons inziens een belangrijke factor in het wel/niet slagen van een begeleidingsplan.

Organisatie leerlingenzorg

Op ABBS Meander streven we naar integrale leerlingenzorg. Dat houdt in dat de zorg gericht is op alle leerlingen en zowel preventief als curatief bedoeld is. Met z'n allen dragen we de zorg voor al onze leerlingen. Deze zorg vindt plaats op 5 niveaus:

- Niveau 1: algemene zorg

Dit betreft de zorg op micro niveau, in de groep. Hierbij is het belangrijk dat de leerkracht vroegtijdig eventuele problemen signaleert en onderkent.

De leerkracht probeert d.m.v. adaptief onderwijs zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen en uit te gaan van de basisbehoeften: relatie, autonomie en competentie.

Uitgangspunten hierbij zijn:

- Een goede lesplanning met heldere structuur
- Een degelijk klassenmanagement
- Bewust en professioneel omgaan met verschillen tussen kinderen.
- Gebruik maken van het DIM model
- Inzet van gevarieerde werkvormen

- Niveau 2: extra zorg in de groep

Deze zorg vindt tevens plaats in de groep, op micro niveau. De leerkracht voert nadere probleemanalyse uit, eventueel ondersteund door de intern begeleider.

Door leerlingen te observeren, regelmatig te toetsen en zodoende te volgen in hun ontwikkeling ziet de leerkracht waar behoefte is aan extra ondersteuning.

Die ondersteuning moet erop gericht zijn het probleem zo snel mogelijk op te lossen, zodat eventuele leerachterstand voorkomen kan worden.

De leerling krijgt extra begeleiding van de eigen leerkracht. De leerling blijft in de groep en hoeft geen andere lessen te missen. De leerkracht weet wat binnen zijn groep haalbaar is. Deze hulp wordt ingebed in de groepsinstructie door middel van:

- Een goed groepsplan waarin doelen, wijze van benadering, instructie en afstemming van de leermiddelen benoemd zijn
- Werken met grote groep/ kleine groep
- Inzetten van pre-teaching: het vooraf aanbieden van leerstof die later bij een instructie aan de hele groep aan bod komt
- Inzetten van re-teaching: verlengde of gedifferentieerde instructie aan een kleine groep of individuele leerling
- Maatjesleren: samenwerkend leren waarbij een goede leerling een andere leerling helpt.

- Niveau 3: speciale zorg in de groep

Als een kind te weinig profiteert van de extra ondersteuning van niveau 2 onderzoekt de leerkracht en/of de intern begeleider via onderkende diagnostiek wat er aan de hand is. De vraag is of er sprake is van een cognitief probleem, een sociaal-emotioneel, een gedragsprobleem of een combinatie hiervan.

Wanneer de extra zorg in de groep niet het gewenste resultaat oplevert onderzoekt de leerkracht samen met de intern begeleider het probleem. Eventueel worden aanvullende toetsen afgenomen en er wordt een diagnose gesteld. In samenspraak met de intern begeleider stelt de leerkracht een handelingsplan op. Het handelingsplan wordt besproken met ouders. De leerkracht voert het handelingsplan uit in de groep. Indien nodig en mogelijk worden de ouders ingeschakeld bij de uitvoering van de hulp (afhankelijk van de problematiek, de te volgen werkwijze en de kenmerken van het gezin). Een handelingsplan wordt opgesteld voor een periode van 6 tot 12 weken. Wanneer de leerkracht voorziet dat een leerling niet gebaat is met kortdurende hulp, wordt de nodige hulp opgenomen in het groepsplan en wordt de leerling specifiek in het groepsplan vermeld. Ook dit plan voert de leerkracht uit.

- Niveau 4: speciale zorg op extern gebied

Indien het groepsplan en/of het handelingsplan weinig rendement opleveren, wordt gekeken welke specifieke hulp nodig is. In samenspraak met ouders wordt externe hulp ingeschakeld. De beschikbare en relevante gegevens worden nader geanalyseerd en vervolgens kunnen een aantal stappen ondernomen worden:

- observeren in de groep
- nader onderzoek laten verrichten door externe instantie
- raadplegen jeugdarts
- verwijzen naar Bureau Jeugdzorg
- Raadplegen REC's
- aangepaste leerroute (afbuigende leerlijn) d.m.v. het opzetten van een OPP.

Binnen dit niveau worden de ouders bij alle beslissingsmomenten betrokken.

- Niveau 5: bovenschoolse zorg

Wanneer een leerling niet verder verantwoord begeleid kan worden in de basisschool is de grens van zorg bieden bereikt. Dan wordt overgegaan naar het niveau van bovenschoolse zorg. Binnen dit niveau zijn plaatsing op een andere basisschool, een school voor speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs mogelijk.

Zorgroute

Onze zorgroute ziet er als volgt uit:

- Na elke toetsronde signaleert en analyseert de leerkracht de toetsgegevens m.b.v. het format 'signaleren, analyseren en interpreteren op meso- en micro niveau'. Met behulp van deze gegevens bepaalt de leerkracht de didactische en pedagogische onderwijsbehoeften t.b.v. het groepsoverzicht.
- Op groepsniveau wordt een groepsoverzicht opgesteld: hierin staan toetsgegevens, bevorderende en belemmerende factoren en didactische en pedagogische onderwijsbehoeften per kind individueel.
- Vóór 1 oktober én vóór 15 maart (na de medio toetsen) wordt op groepsniveau een groepsplan per vakgebied in 3 niveaus opgesteld: hierin staan de doelen per half jaar, onderwijsinhouden en organisatie (naar aanleiding van de onderwijsbehoeften in het groepsoverzicht) in 3 niveaus benoemd. De doelen worden indien nodig per leerling individueel benoemd. Middels een studiedag worden de leerkrachten vóór genoemde data door directie gefaciliteerd om te werken aan het groepsplan.
- Per half jaar wordt de leerkracht geconsulteerd door de directie of IBer. Tijdens deze consultatie wordt gekeken naar de volgende items: pedagogisch klimaat, klassenmanagement, didactisch handelen en werken met het groepsplan. Deze consultatie wordt gevolgd door een nagesprek met de leerkracht.
- Enkele weken na de consultatie vindt een groepsbespreking plaats tussen leerkracht en IB. In deze bespreking komen de volgende items aan bod: evaluatie van het groepsplan, doelen, planning komende periode en hulpvragen van de leerkracht.
- Na de groepsbespreking vinden de leerlingenbesprekingen plaats tussen leerkracht en IB: in deze bespreking worden specifieke leerlingen besproken die extra zorg behoeven of waar de leerkracht vragen over heeft.
- Voor leerlingen die ondanks het groepsplan te weinig vooruitgang boeken en een E score halen op een vak wordt een individueel handelingsplan opgesteld indien er een reële verwachting is dat deze leerling na kortdurende extra begeleiding (van 6 tot maximaal 12 weken) weer aan kan sluiten bij de klassikale instructie en de lesstof van de groep kan volgen.
- Voor leerlingen uit groep 3 en 4 die ondanks het groepsplan te weinig vooruitgang boeken en een E score halen op het vakgebied technisch lezen wordt standaard een individueel handelingsplan opgesteld.
- Voor leerlingen die ondanks het groepsplan te weinig vooruitgang boeken en voortdurend E scores halen bij één of meerdere andere vakken wordt samen met IB bekeken of deze leerling in aanmerking komt voor een OPP of niet. Indien niet wordt deze leerling expliciet in het groepsplan opgenomen. Voor deze leerling worden individuele doelen benoemd en aanpak en organisatie beschreven. Dit geldt niet voor technisch lezen bij leerlingen uit groep 3 en 4 (zie vorige item).

- Voor leerlingen die ondanks een groepsplan en/of individueel handelingsplan een achterstand hebben van meer dan een jaar op één vakgebied (behalve technisch lezen) of meerdere vakgebieden wordt een OntwikkelingsPerspectief (OPP) opgesteld. Hierin worden aan de hand van leerrendementen een uitstroomperspectief en tussendoelen benoemd. Tevens worden onderwijsinhouden en organisatie vermeld. Dit OPP wordt met ouders en met de leerling besproken. Per half jaar wordt dit OPP geëvalueerd en eventueel bijgesteld.
- Op het eind van het schooljaar vinden overdrachtsgesprekken plaats tussen de huidige leerkracht van de groep en de 'volgende' leerkracht. Tijdens dit gesprek wordt de ontwikkeling van de groep gedurende het afgelopen schooljaar in beeld gebracht middels de groepsplannen en het groepsoverzicht. Dit groepsoverzicht wordt overgedragen zodat de 'volgende' leerkracht dit kan gebruiken en verder kan aanvullen.

NB: In een individueel geval kan van bovenstaande richtlijnen in overleg met de intern begeleider afgeweken worden en de zorg voor betreffende leerling op een andere manier ingericht worden.

Groepsplannen in 3 niveaus worden opgesteld voor de volgende vakken:

Groep 1/2:	beginnende geletterdheid beginnende gecijferdheid
groep 3:	taal/lezen rekenen
groep 4 t/m 8:	technisch lezen begrijpend lezen rekenen spelling

OntwikkelingsPersPectief (OPP)

Uiterlijk vanaf de overgang van groep 6 naar 7 wordt bekeken of het noodzakelijk is voor leerlingen een OPP op te stellen.

Een OPP wordt opgesteld voor leerlingen:

- Die bij één of meer vakgebieden een achterstand hebben van meer dan een jaar (meer dan 10 DLE), uitgezonderd technisch lezen
- Waarvan wij verwachten dat ze het eindniveau van de basisschool niet halen en uitstromen naar PRO, LWOO of VSO.
- Die een SBO of SO indicatie hebben.

Indien eerder dan het E6 moment op basis van bovenstaande criteria de noodzaak er is een OPP op te stellen dan kan dat, echter niet eerder dan het B5 moment (zodat er minimaal 3 meetmomenten zijn vanaf E3).

Voor een OPP wordt een vast format gebruikt. Dit wordt ingevuld door de leerkracht en de IBER samen.

OPP trap

Voor het bepalen van de uitstroomverwachting wordt gebruik gemaakt van de site www.opptrap.nl. Hierop wordt voor een leerling zijn/haar vaardigheidsscores van de Cito toetsen begrijpend lezen, rekenen, spelling en technisch lezen ingevoerd en de OPPtrap geeft aan in welke stroom van het voortgezet onderwijs de leerling globaal scoort per vakgebied. Vervolgens wordt gekeken naar de werkhouding, het sociaal-emotioneel functioneren, het intelligentieniveau, interesses en het ondersteunend gedrag van ouders. Op basis van al deze gegevens wordt een uitspraak gedaan betreffende de uitstroomverwachting.

Berekenen tussendoelen

Voor de berekening van de tussendoelen geldt het volgende:

Voor het te verwachten leerrendement wordt het gemiddelde genomen van de leerrendementen van de laatste 3 meetmomenten. Er wordt uitgerekend hoeveel maanden onderwijs er nog te gaan zijn en daarvan wordt het percentage genomen van het gemiddelde leerrendement. Daar komt uit hoeveel groei in DLE's bij deze leerling verwacht wordt. Door deze verwachte groei in DLE's op te tellen bij de huidige DLE heeft men de verwachte uitstroom DLE eind groep 8. Door de verwachte groei in DLE's te delen door het aantal perioden van een half jaar die nog te gaan zijn, weet men de groei per half jaar.

De verwachte uitstroom DLE kan ook omgezet worden in een verwachte vaardigheidsscore. Deze kan opgezocht worden in het DLE boek.

Fictief voorbeeld:

Leerling X: Begrijpend lezen:

laatste 3 leerrendementen van laatste 3 meetmomenten zijn:

108%, 68% en 51%.

Gemiddelde hiervan is $\frac{108+68+51}{3} = 75\%$

Leerling zit medio groep 6, dus nog 25 maanden onderwijs te gaan.
75% van 25 maanden = 18.

De verwachting is dat leerling X nog 18 DLE's zal groeien.

Huidige DLE van de leerling = 23.

Verwachte uitstroom DLE eind groep 8 = 23 + 18 = 41

Groei van 18 DLE gedeeld door 5 perioden van een half jaar = 3,5
DLE per half jaar.

Verwachte uitstroom DLE van 41 correspondeert met
vaardigheidsscore 40.

Passende Perspectieven

Voor het bepalen van de onderwijsinhoudelijke doelen en bijbehorende aanpak voor het vak rekenen plaatsen we leerlingen in een leerroute 1, 2 of 3 zoals beschreven in het project 'Passende Perspectieven'.

Leerroute 1: deze is bestemd voor leerlingen met gemiddelde of bovengemiddelde cognitieve capaciteiten met een beperking. Deze leerlingen kunnen in principe na het primair onderwijs uitstromen naar hogere vormen van voortgezet onderwijs (VMBO g/tl, HAVO, VWO). Het streven voor deze groep leerlingen is dat zij referentieniveau 1F behalen aan het einde van de basisschoolperiode. In deze leerroute blijven alle in het referentiekader genoemde doelen van toepassing. Op specifieke onderdelen waarvan de doelen niet gehaald worden vanwege hun beperking worden hulpmiddelen ingezet.

Leerroute 2: deze is bestemd voor leerlingen met minder cognitieve capaciteiten dan de leerlingen uit route 1. Daarnaast kan ook een fysieke, zintuiglijke beperking of een gedragsstoornis een rol spelen bij het achterblijven van resultaten. Het betreft leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die na het primair onderwijs doorgaans doorstromen naar VMBO b/k, al dan niet met leerwegondersteuning. Deze leerlingen halen 1F niet aan het eind van het basisonderwijs maar zijn wel een eind op weg. Het streven is dat zij alsnog op 14-jarige leeftijd 1F halen.

Leerroute 3: deze is bestemd voor leerlingen met lage cognitieve capaciteiten. Het betreft leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die doorstromen naar het praktijkonderwijs of vso arbeid. Voor leerlingen uit deze groep is van belang in het primair onderwijs zoveel mogelijk functioneel met rekenen bezig te zijn. Ook in het vervolgonderwijs werken zij aan het alsnog behalen van 1F.

Zodra voor een leerling een OPP opgesteld wordt bepalen leerkracht en IB samen op basis van alle verzamelde gegevens van een leerling in welke leerroute de leerling geplaatst wordt.

In de publicatie 'Doelenlijsten' van Passende Perspectieven is aangegeven óf en in welke mate de leerlingen uit de genoemde leerroutes de doelen moeten bereiken. De doelen zijn verdeeld over 4 Domeinen, te weten: Getallen, Verhoudingen, Meten en Meetkunde en Verbanden. In de publicatie 'Overzichten van leerroutes' van Passende Perspectieven is aangegeven op wélk moment de leerlingen welke vakinhouden aangeboden kunnen krijgen.

We werken met de methode Rekenzeker waarbij doelen en aanbod gebaseerd zijn op de referentiedoelen. Tevens heeft deze methode routeboekjes uitgewerkt gebaseerd op de leerroutes van Passende Perspectieven.

Met behulp van al deze aanwezige publicaties en methodes wordt getracht een zo goed mogelijk passend aanbod per leerling samen te stellen waarbij rekening gehouden wordt met de vaardigheden van de leerkracht en de praktische mogelijkheden. Daarbij moeten keuzes gemaakt worden in doelen. Als school ondersteunen we de manier waarop het project Passende Perspectieven dit doet: niet onevenredig lang blijven hangen in het leerstofaanbod van de onderbouw (in het domein Getallen), maar keuzes maken in niveau van abstractie en beheersing zodat de domeinen Verhoudingen, Meten en Meetkunde en Verbanden ook aan bod komen. Onderdelen uit deze domeinen zijn namelijk voor maatschappelijk functioneren en beroepsvoorbereiding van groot belang.

Trajectbegeleiding

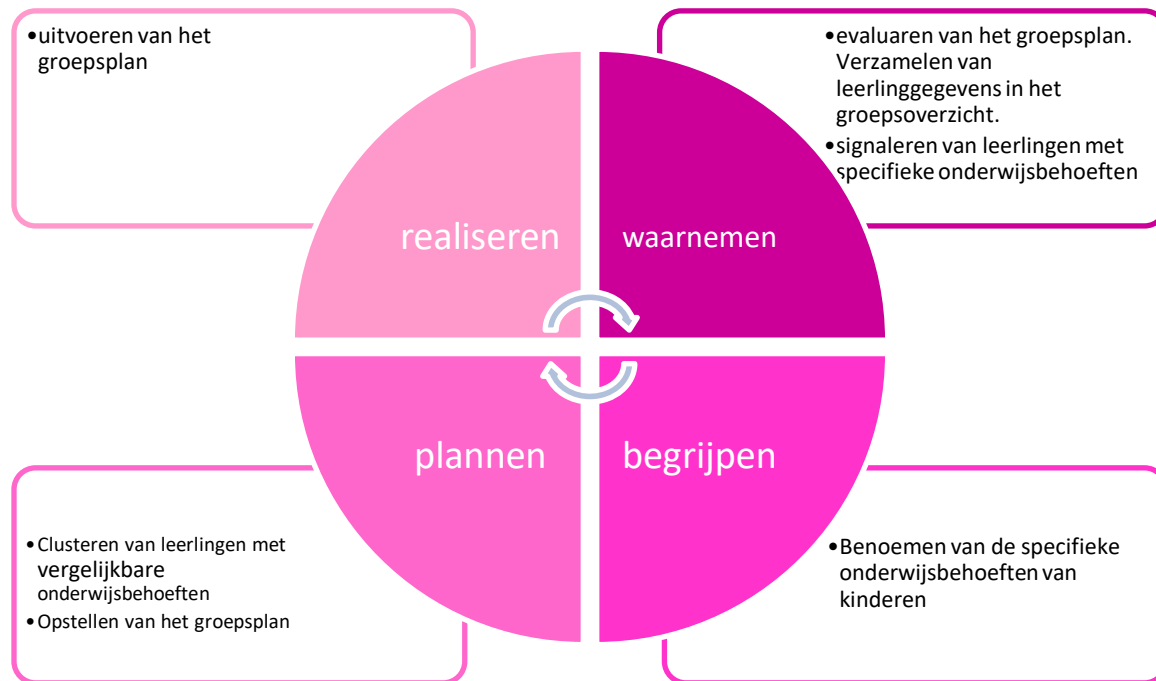
Wanneer de zorg voor een leerling de mogelijkheden van de school overstijgt neemt IB contact op met de trajectbegeleider die aan school verbonden is en bespreekt de leerling. Indien deze ook van mening is dat de leerling op deze school niet verder geholpen kan worden, wordt trajectbegeleiding opgestart. De intern begeleider organiseert een RTG (ronde tafel gesprek) met ouders, trajectbegeleider, eventuele externe hulpinstanties die reeds gemoeid zijn met de begeleiding van betreffende leerling en de intern begeleider zelf. Indien alle partijen tot consensus komen en een keuze is gemaakt voor een passende onderwijsplek voor de leerling stellen intern begeleider en trajectbegeleider samen een TLV (toelaatbaarheidsverklaring) op. De trajectbegeleider organiseert vervolgens een MDO (multidisciplinair overleg) met ouders, vertegenwoordiger van de school waar leerling eventueel geplaatst wordt, trajectbegeleider en intern begeleider. Na goedkeuring van alle partijen wordt de TLV ondertekend door ouder, directie en directie van ontvangend school en opgestuurd naar het samenwerkingsverband. Binnen 5 werkdagen doen zijn uitspraak over wel/niet akkoord.

OGW / HGW

Op ABBS Meander werken we volgens de principes van Opbrengstgericht en Handelingsgericht Werken. Hierbij horen de volgende uitgangspunten:

1. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal
2. Het gaat om afstemming en wisselwerking
3. De leerkracht doet er toe
4. Positieve aspecten zijn van groot belang
5. We werken constructief samen
6. Ons handelen is doelgericht
7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant

Onderstaande cyclus wordt 2 x per jaar uitgevoerd.

Concreet betekent dit het volgende:

Data verzamelen (van groot naar klein) en data duiden

Middels dwarsdoorsneden van de groep onderzoekt de leerkracht welke vakken een zorgsignaal geven en hoe de verschillende vakgebieden zich onderling tot elkaar verhouden. Middels het vaardigheidsgroeimodel wordt per vakgebied bekeken of de groei van de groep conform landelijk gemiddelde is. Leerlingen met een negatieve of geringe groei worden nader onderzocht. Via het alternatief leerlingrapport, categorieanalyses, Viseon (sociaal emotionele ontwikkeling) wordt getracht tot nadere diagnostiek te komen. In sommige gevallen is het nodig

een aanvullend diagnostisch gesprek/ onderzoek uit te voeren. Hiervoor kan de leerkracht een beroep doen op de intern begeleider.

Van elke groep wordt met alle verkregen harde en zachte gegevens een groepsoverzicht gemaakt waarin tevens de onderwijsbehoeften van de leerlingen worden vermeld. Dit groepsoverzicht schuift elk jaar door naar de volgende leerkracht en wordt aangepast naar de actuele situatie.

Doelen stellen

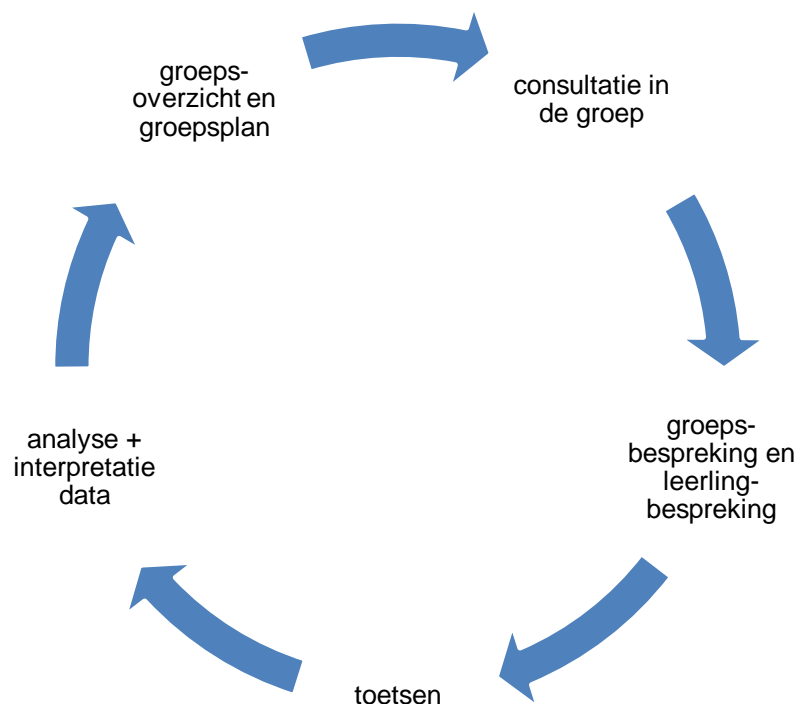
M.b.v. de informatie uit het groepsoverzicht stelt elke leerkracht voor de vakken rekenen, begrijpend lezen, technisch lezen en spelling een groepsplan op in 3 niveaus.

Doen

Twee maal per jaar worden alle leerkrachten geconsulteerd door IB en/of directie.

De uitvoering van de groepsplannen wordt geëvalueerd met de IBer en de schoolbegeleider tijdens de groepsbesprekingen. Aansluitend vinden leerlingenbesprekingen plaats waarbij ingezoomd wordt op individuele leerlingen. Vanuit de evaluatie van het groepsplan wordt een nieuw groepsplan opgesteld met nieuwe doelen en herhaalt de cyclus zich.

Bovenstaande ziet er schematisch als volgt uit:

Op meso-niveau gebruiken we de data van de zelfevaluaties (medio en eind) om speerpunten ter verbetering van ons onderwijs te formuleren. Na de presentatie door de intern begeleider van de signalering (n.a.v. dwars- en trendanalyses) aan het team worden met het team conclusies getrokken en actiepunten geformuleerd. Deze actiepunten worden meegenomen in de cyclus op micro-niveau.

Passend toetsen

Tweemaal per jaar (medio en eind) worden alle leerlingen van de school getoetst middels de toetsen van Cito. De school streeft zoveel mogelijk naar passend en zuiver toetsen.

Passend toetsen

Per leerling wordt door IB en directie in samenspraak met de leerkracht bepaald welke toets het best passend is voor het komende toets-moment. Daarbij is de “Wegwijzer toetsgebruik bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften” van Cito leidend. De ontwikkeling en het functioneringsniveau van de leerling spelen daarin een grote rol. Voor het bepalen van de juiste toets wordt gewerkt volgens onderstaande principes:

- Heeft de leerling geen specifieke onderwijsbehoeften en is het niveau en de groei van de leerling vergelijkbaar met leeftijdsgenoten:
standaardtoetsen
- Heeft de leerling een vertraagde ontwikkeling op een specifiek vak:
toetsen voor speciale leerlingen.
- Bij leerlingen met een vertraagde ontwikkeling wordt de toets gekozen die qua functioneringsniveau het best past bij de stof die de leerling beheerst, doch alleen indien het functioneringsniveau van de leerling ca. een jaar of meer afwijkt van het niveau van de jaargroep.

Zuiver toetsen

Tijdens de afname van de toetsen streven we naar het creëren van zo optimaal mogelijke toets-omstandigheden. Mogelijke aanpassingen die gedaan worden zijn:

Algemeen:

- meer tijd geven (behalve AVI en DMT)
- toets opdelen in meerdere delen/ extra pauze(s) inlassen
- tekst vergroten
- m.b.v. een oude toets de opgaventypen doorlopen, voorspelbaarheid
- afdekbladen gebruiken om te kunnen focussen op één opgave

- antwoorden in boekje laten noteren i.p.v. op antwoordenblad
- antwoorden op computer typen i.p.v. schrijven bij problemen met motoriek
- met kleur fragmenten waarnaar in de opgaven verwezen wordt markeren
- toets afnemen in kleinere groep in rustige ruimte

Spelling:

- groep 4 en 5: start + vervolg 1 afnemen (i.p.v. vervolg 2)

Rekenen:

- opgaven voorlezen.

Woordenschat:

- opgaven voorlezen